

ků *Comic Book Culture: Fanboys and True-Believers*, (Jackson, MS: University Press of Mississippi 1999), a Bradford W. Wright sepsal vynikající historický exkurz do proměn komiksové kultury mladých v knize *Comic Book Nation. The Transformation of Youth Culture in America* (Baltimore: The Johns Hopkins University Press 2001), nezbyvá než konstatovat skutečnost, že pravděpodobně nejzajímavější moderní vhléd do historie amerických komiksů sepsal badatel domácky usídlený ve francouzském metodologickém rámci. Význam publikace Gabillietovy práce tak nekončí jen u rozšíření našeho povědomí o souvislostech a náležitostech fungování komiksového kulturního pole, ale představuje i významný impuls pro anglofonní – a spolu s nimi i globální – myšlení o komiksu vůbec.

Pavel Kořínek

John Gerring, Strom C. Thacker:
A Centripetal Theory of Democratic Governance

New York, Cambridge University Press
2008, 248 s.

Kniha Johna Gerringa a Stroma C. Thackera se zabývá jednou z velkých otázek politické vědy, která již po mnoho desítek let zajímá nejen akademiky, ale s trochou optimismu dodejme i politiky samotné. Zní: proč se v některých zemích vládne lépe? Tomuto tématu je bezesporu věnována značná pozornost, avšak jen málo autorů se jej snaží pojmut tak, jak činí autoři recenzované publikace. Jedná se tak o nepochybně ambiciózní dílo, které od samého počátku vzbuzuje zvědavost.

Základní argument Gerringovy a Thackerovy knihy spočívá v tvrzení, že dostředivý demokratický režim přináší lepší a efektivnější vládnutí („good governance“). Obhajoba uvedeného argumentu je rozložena do třech hlavních částí. První se věnuje úvodnímu vymezení tématu práce, včetně

některých pojmů, položení klíčového argumentu a představení kauzálního modelu. Ve druhé části je do detailu rozebrán a argumentován předkládaný kauzální model. Třetí část obsahuje stanovení hypotézy, její testování a zhodnocení výsledků. Samotný závěr práce je v podstatě obhajobou nastíněné teorie, ale i využitých konceptů, včetně srovnání centripetální teorie demokracie s podobnými teoriemi.

V úvodní části autoři stručně představují teorii centripetalismu, což je zřízení, které je založeno na inkluzivních (zahrnující široké spektrum zájmů, názorů a potřeb) a autoritativních (finální rozhodování, do kterého nezasahují minoritní námitky či požadavky) institucích. Tyto instituce reprezentuje unitarismus, parlamentarismus a proporční volební systém s přísně vázanou kandidátní listinou („closed-list proportional system“). Centripetální instituce tvoří první část kauzálního modelu (nezávisle proměnné), které skrze charakter stran ve stranickém systému („party government“), řešení („mediation“) konfliktů a koordinaci *policy* (kauzální mechanismy) vedou k „dobrým“ výsledkům, jež jsou reprezentovány politickou, ekonomickou a společenskou („human“) vyspělostí (závisle proměnné).

V následující (druhé) části knihy se Gerring s Thackerem snaží obhájit kauzální mechanismy. Čtenář se v ní má dozvědět, proč by měly zvolené instituce v dané oblasti nejlépe přispívat k dobrému vládnutí. Je však nutné dodat, že si autoři uvědomují, jak náročný úkol před nimi stojí, a proto čtenáře upozorňují, že některé ze zde nastíněných efektů daných politických institucí zůstávají spekulativní a nelze je považovat za prokazatelné a definitivní. K tomu dodávají, že hlavní náplní této kapitoly je přesvědčit čtenáře, že popsání teorie může být užitečné a je třeba ji věnovat více pozornosti. Tímto krokem si autoři svým způsobem vyhrazují mantinely pro případnou kritiku, která se v daný moment posouvá spíše do podoby diskuse nad vý-

běrem nezávisle proměnných a fungování kauzálních mechanismů. A diskusi publikace nepochybně rozpoutá.

Hned první otázky vzbuzuje kauzální mechanismus, jenž je reprezentován charakterem stran ve stranickém systému. Argumentace ve prospěch unitárního zřízení se zde směřuje pouze na kritiku role a podoby politických stran ve federativních státech. Ty jsou dle autorů velmi slabé a vnitřně nejednotné, neboť se orientují spíše na regiony (státy, provincie apod.), než na národní úroveň. Gerring s Thackerem zde ovšem neberou v potaz problematiku víceúrovňových stranických systémů ani možný vliv podoby parlamentu (jednokomorový x dvoukomorový, kde druhá komora reprezentuje jednotlivé regiony). Přinejmenším se tedy jedná o zjednodušené tvrzení, které by si zasloužilo více pozornosti. Podobně je to i v případě parlamentarismu, kde se Gerring s Thackerem omezují pouze na tvrzení, že parlamentní systémy podporují silné, centralizované strany s národní identitou, zatímco prezidentské systémy podporují spíše personalizovanou volbu. Zajímavé je, že vůbec není zmíněn vliv semiprezidentského systému, resp. přinejmenším chybí odůvodnění, proč se tomuto systému autoři nevěnují. Jako důvod, proč parlamentní systémy podporují silné strany, Gerring s Thackerem uvádějí závislost vlády na legislativním tělese, resp. skutečnost, že hlas pro stranu je hlasem pro preferovanou vládu, což je silná motivace pro voliče. Tento jednostranný pohled naráží dle názoru recenzenta na fakt, že v tomto případě hraje klíčovou roli povaha volebního systému. Posuzovaný vliv parlamentarismu tedy nelze „odtrhnout“ od volebního systému, který se pro volby do parlamentu používá. Navíc u parlamentarismu opět není uvažováno v dimenzi jednokomorového nebo dvoukomorového uspořádání (způsob obsazování a složení dolních a horních komor může mít různou podobu, viz např. Českou republiku, Slovinsko, Německo).

V případě kauzálního mechanismu, jenž je reprezentován řešením konfliktů (především etnických), je Gerringova a Thackerova obhajoba centripetálních institucí – unitarismu – náročnější. To je dáno tím, že řada federativně uspořádaných států (např. Švýcarsko), vůči kterým se autoři vymezují, řeší podobné konflikty poměrně úspěšně. Hlavní tíha argumentu tak spočívá na často zmiňované tezi, že unitarismus vede k dostředivé politice, tedy proti její fragmentaci. Převážná část textu se ovšem obrací k federalismu a jeho možným negativním vlivům místo toho, aby se věnovala pozitivním příkladům centripetálních zřízení. V tomto duchu si Gerring s Thackerem usnadňují argumentaci – jako by předpokládali, že centripetalismus je přesným opakem federalismu a vše negativní u federalismu bylo „automaticky“ vyváženo pozitivy centripetalismu. Role parlamentarismu v tomto kauzálním mechanismu je opět omezena pouze na dichotomii parlamentarismus x prezidencialismus (semiprezidencialismus není zmíněn), přičemž hlavním předpokladem, proč je parlamentarismus schopen lépe řešit konflikty, je široké názorové spektrum reprezentované vládou (zatímco v prezidentském systému tvoří vládu *de facto* „jediný“ člověk = názor).

Vzhledem k prezidentskému systému si autoři vypomáhají rolí volebního systému, čímž se opět dostávají k argumentům, které využili v pasáži věnované proporčnímu volebnímu systému. Ač se jedná o tematicky oddělené pasáže, obsahově a především obhajobou předkládaných tezí se z velké části doplňují, resp. shodují. Hlavní linie výkladu se drží kritiky většinových volebních systémů (převážně jednokolového většinového) z hlediska reprezentativnosti a následného vlivu na tvorbu vlády.

Argumentace v případě mechanismu reprezentovaného koordinací *policy*, stojí na přesvědčení, že federalismus podporuje fragmentaci veřejné správy, zatímco unitarismus její výkon centralizuje. Gerring

s Thackerem tento argument podkládají reálným příkladem, který má tento problém ilustrovat. Opět se jedná o negativní vymezení, kdy výklad sleduje problémy federalismu a „automaticky“ se předpokládá, že unitarismus těmto problémům úspěšně čelí. Na místě, kde je obhajována pozitivní role proporčního volebního systému na koordinaci *policy*, se autoři v podstatě navrací, resp. obrací k argumentu prvního kauzálního mechanismu (charakter stran ve stranickém systému). Škoda, že tento způsob práce není v takové míře přítomen i u dalších kauzálních mechanismů, neboť daří-li se Gerringovi s Thackerem jednotlivé argumenty mezi sebou propojovat, jsou jejich tvrzení přesvědčivější.

V navazující empirické části je na úvod představena hypotéza a operacionalizace nezávisle proměnných. Každá nezávisle proměnná může nabývat několika hodnot, přičemž tyto hodnoty odpovídají míře „centripetálnosti“ dané instituce. Gerring s Thackerem se zde posouvají od dichotomického rozlišování (např. federální x unitární) k akceptaci, obecně řečeno, smíšených systémů, kterým se v teoretické části vyhýbali. Příkladem jsou konkrétní hodnoty u obou složek unitarismu, které reflektují i systémy, které nejsou výhradně (ne)federální či (ne)unitární (tj. u federalismu hodnota 0 = federální systém, 1 = semifederální systém (systém, kde jsou přítomny jak regionální vlády, tak národní vláda, avšak suverénem je vláda národní) a 2 = nefederální systém). To je důležité, neboť v mnoha zemích nenajdeme „čisté“ příklady obou pólů, ale často se jedná o smíšené systémy. Znovu se tak objevuje otázka, proč autoři do své teoretické části smíšené systémy vůbec nezahrnuli, avšak v empirické části s nimi pracují, resp. je zohledňují.

Samotnému testování zmíněné hypotézy předchází vymezení závisle proměnné – dobrého vládnutí. Hned na úvod této části Gerring s Thackerem připouštějí panující pochybnosti, které jsou s konceptem dobrého vládnutí spojovány. To jim nicmé-

ně nestojí v cestě daný koncept využít. Vymezují ale několik podmínek (musí mít normativní význam, vztah k základním politickým institucím, musí být časově validní a validní mezi jednotlivými státy a musí být dostatečně pokryt získatelnými daty), které musí tento koncept naplňovat. Takto nastavené podmínky však autoři dále uvádějí do jistých potíží, neboť vzápětí pojmají dobré vládnutí buď jako procesy na úrovni vlády, nebo jako *policy*, případně jako výstupy *policy*, které prosazují veřejný zájem. Čtenář ovšem není seznámen, kdy a proč se k jednomu z uvedených pojetí obrací. Za jistou reakci na toto „zmatení“ lze považovat přílohu 1, která se zabývá definováním dobrého vládnutí. Tato příloha má však dva problémy. Za prvé se její větší část věnuje deliberativnímu modelu dobrého vládnutí, který stojí mimo rámec této práce. Navíc s ním Gerring s Thackerem vůbec nepracují, pouze jej nabízejí jako vhodné pojetí dobrého vládnutí. Druhý problém spočívá v tom, že dobré vládnutí chápou již jen jako *policy* a výstupy *policy*, nikoliv jako procesy na úrovni vlády. Hlavní důraz je však dále kladen pouze na otázku normativnosti – tedy zda jsou dané výstupy (operacionalizované do konkrétních proměnných) žádoucí a zda o nich můžeme jednoznačně prohlásit, zda jsou dobré, či špatné, případně neutrální. To jsou samozřejmě důležité faktory, avšak ne jediné. Výběr konkrétních proměnných a hlavně jejich vazba k politickým institucím není dostatečně reflektována, přičemž právě nad deklarovanými vztahy mezi politickými institucemi (nezávisle proměnnými) a některými ukazateli dobrého vládnutí (závisle proměnné) visí mnoho otázníků.

Gerring s Thackerem dané ukazatele řadí do tří skupin (politická, ekonomická a společenská („human“) rozvinutost), v rámci nichž rozlišují 11 ukazatelů dobrého vládnutí (daňové příjmy, rozvinutost infrastruktury, politická participace, volatilita režimu, ekonomická otevřenost, hrubý

domácí produkt, volatilita ekonomického růstu, kojenecká úmrtnost, výdaje na zdravotnictví a míra dosaženého vzdělání v daném státě). Konstrukce tohoto „svazku“ proměnných odpovídá stanoveným podmínkám, které musí koncept dobrého vládnutí splňovat. To je nepochybně ocenitelné řešení, avšak zcela jistě poznamenané častým problémem řady výzkumů – dostupností dat. Při takto náročném výzkumu pokrývajícím delší časové období je velmi obtížné získat identická data pro všechny státy za sledované období. Tento problém se čtenáři zjevuje v momentě, kdy se seznamuje s konkrétními ukazateli. U některých z nich převažují silné dohady o jejich vazbě na testované politické instituce, resp. dohady, zda dané politické instituce mají skutečně vliv na měřený ukazatel, či zda byly zahrzeny, protože byly „nejlépe“ dostupné.

Velký díl práce, který je třeba ocenit, je věnován kontrole intervenujících proměnných. Kromě již několika zmíněných (např. demokracie) Gerring s Thackerem zahrnují další důležité proměnné, které mohou významně ovlivňovat výsledná zjištění. Jejich výběr je proveden na základě literatury (tematicky odlišné), která se věnuje ukazatelům dobrého vládnutí, jež autoři využívají jako závisle proměnné. Výzkumnému designu se autoři věnují velmi podrobně i v následující části, která je shrnutím výsledků provedených testů (ty jsou uvedeny přímo v hlavní části knihy). A nutno dodat, že se na většinu možných otázek snaží reagovat dříve, než vůbec zazní.

K testování hypotézy je využita regresní analýza (124 států, roky 1950–2000).

Hned v tomto bodě se nabízí otázka, proč autoři nevyužili i dalších možných způsobů statistické analýzy (s ohledem na dostupná data), které by přinesly doplňující výsledky. To by i sami autoři uvítali, neboť vědomí si limitů využití metody a dostupných dat, důrazně upozorňují, že jejich test naznačuje, že centripetální modely vládnutí přinášejí lepší výsledky dobrého vládnutí, ale nikoliv potvrzuje. To je důležitá poznámka, kterou Gerring s Thackerem opakují prakticky od začátku knihy. Ač zvolená analýza nemůže potvrdit testovanou hypotézu, autoři ji obhajují především z hlediska její vhodnosti (resp. nejmenší problémovosti) při využití pro takto komplexní testování hypotéz. Povaha hypotézy stojí i za důvodem, proč Gerring s Thackerem nepřistoupili k přímému testování kauzálních mechanismů, což pečlivě a přesvědčivě rozebírají.

Shrneme-li výše uvedené, je třeba hodnotit Gerringovu a Thackerovu snahu pozitivně, a to především s ohledem na povahu jejich kauzálního modelu, resp. hypotézy. Ta se rozhodně řadí mezi ty „odvážné“, jež se snaží odpovědět na velké otázky. Pochybnosti ohledně možné odpovědi na tuto otázku přetrvávají především nad vztahem zvolených institucí a indikátory dobrého vládnutí. Což však zcela odráží představu autorů, totiž že by předložená publikace mohla odstartovat diskusi nad rozebíraným tématem. Řadou svých kroků, především v teoretické části knihy k tomu dávají velmi dobrý podnět, který by neměl zůstat nevyužit.

Milan Hrubeš